

Prelet žerjava *Grus grus* jeseni 2022

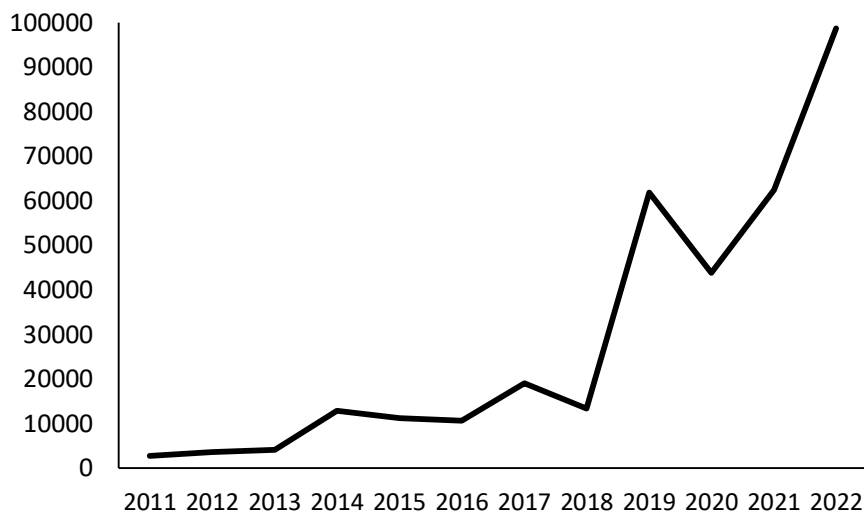
Kratko poročilo za opazovalce

Dejan Bordjan (Oddelek za gozdarstvo, Biotehniška fakulteta),
Rudi Kraševac (Notranjski regijski park)

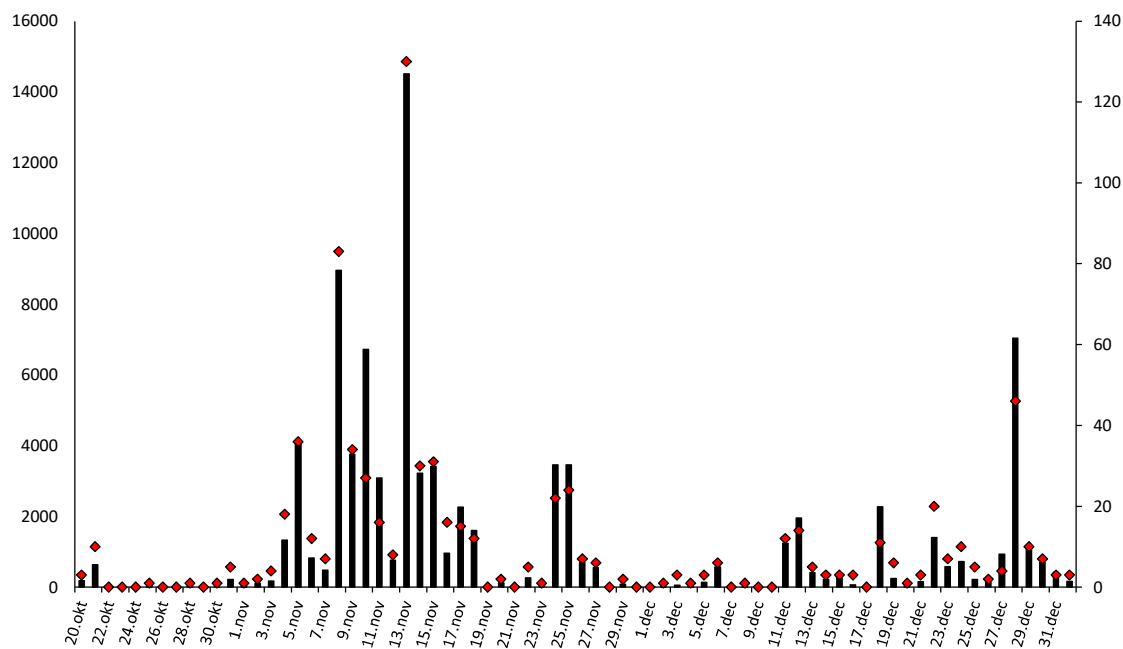
Med sredino septembra 2022 (13. 9. 2022) in koncem januarja 2023 smo v Sloveniji zabeležili 98.701 žerjavov v 771 jatah, kar ja tako po številu osebkov kot po številu jat, daleč največja jesenska selitev (Slika 1). Nekoliko več žerjavov smo zabeležili le med spomladansko selitvijo 2021 (99.141). Število jat je bilo večje tako glede na vse jesenske selitvi kot tudi spomladanske ter na nivoju enega meseca (551 jat). Na drugem mestu po številu jat v enem mesecu sledi pomlad 2021 ter jesen 2019, ko smo zabeležili 380 in 347 jat v enem mesecu. V celotni sezoni pa smo drugo največ jat zasledili pomladi 2021 (639) in v jeseni 2021 (475). Povprečna velikost opazovanih jat v jeseni 2022, kjer smo žerjave prešteli, je bila 127 osebkov, kar je nekoliko manj od največjih povprečnih jesenskih jat, ki so bile v letih 2016 in 2019 (135) ter 2021 (134).

Štirikrat smo opazovali jato, ki je bila večja od 1000 osebkov, največ (1500). Največje jate so bile zabeležene na Cerkniškem jezeru ter ob Nanošici. Še 13 krat pa smo zabeležili jate večje od 500 osebkov. Največja prešteta jata je štela 778 osebkov. Med 4. in 18. 11. smo zabeležili 63,2% vseh jesenskih žerjavov, največ 13. 11. s 16,4% ter 8. 11. s 10,1% (Slika 2). 13. 11. 2022 smo zabeležili 14.507 žerjavov, kar je najbogatejši dan med jesensko selitvijo. Še vedno pa je daleč od spomladanskega rekorda, ko smo zabeležili več kot 47.000 žerjavov v enem dnevu. Večji delež žerjavov smo zabeležili še 28. 12. 2022, ko smo zabeležili 7036 (7,9%) žerjavov. Več kot tisoč žerjavov smo zabeležili v skupno 19 dneh, več kot 2000 v 13 dneh ter več kot 5000 v štirih.

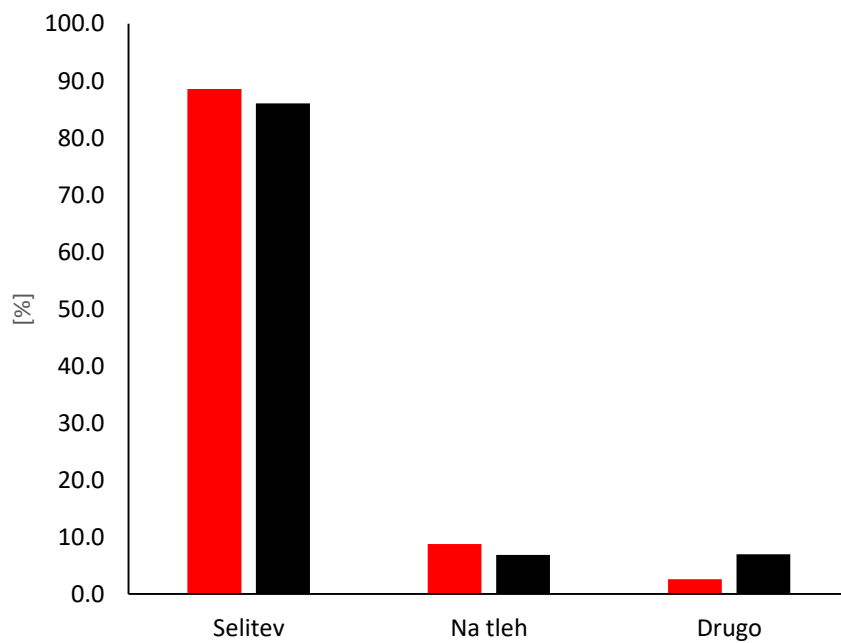
Čprav se je tudi letos pri nas ustavil le majhen delež žerjavov (8,8%; Slika 3), se jih je ustavilo več kot v preteklih letih. Največ žerjavov na tleh je bilo zabeleženih tako kot v preteklih letih na Cerkniškem jezeru (6880) in na Ljubljanskem barju (369). Žerjavi so bili na tleh opazovani še več lokacijah, a le na zadrževalniku Medvedce z več kot 100 osebkami (Slika 4).



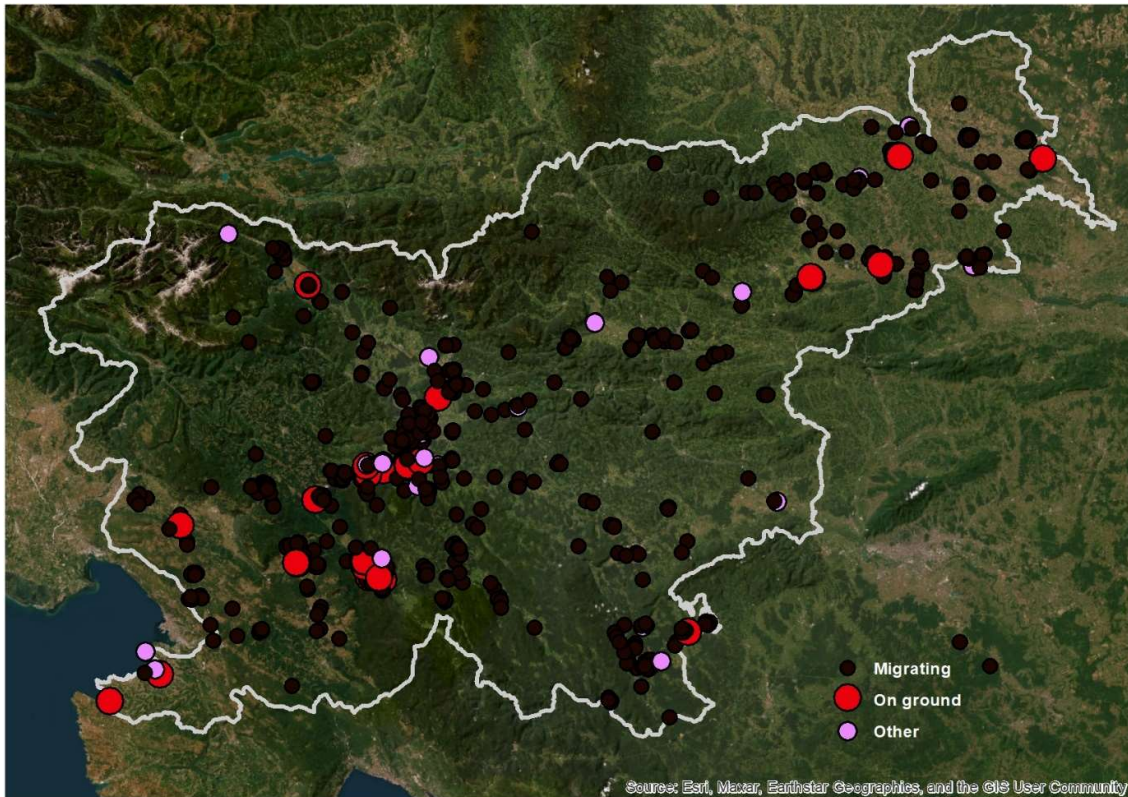
Slika 1: Število opazovanih žerjavov med jesensko selitvijo med leti 2011 in 2022.



Slika 2: Število opazovanih osebkov (stolpci) in jat (rdeči karo) v Sloveniji med 20.10. in 31.12.2022.



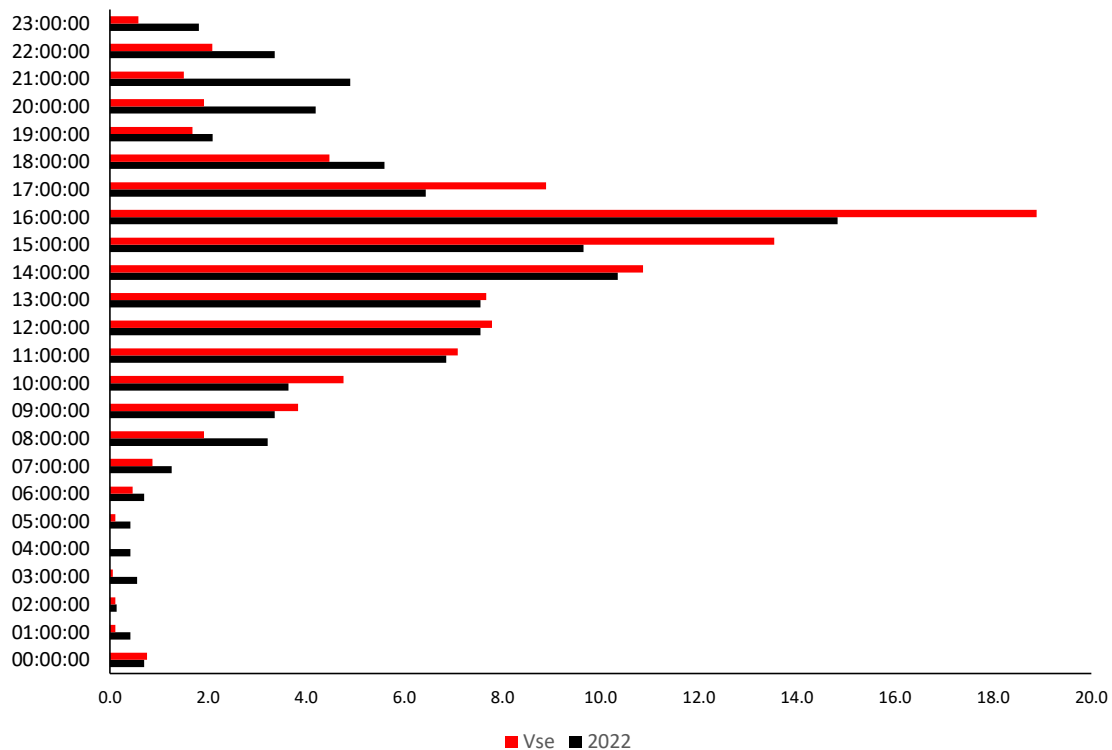
Slika 3: Delež opazovanih osebkov in jat žerjavov v letu in na tleh med jesensko selitvijo 2022.



Slika 4: Opazovanja žerjavov jeseni 2022 glede na status preleta.

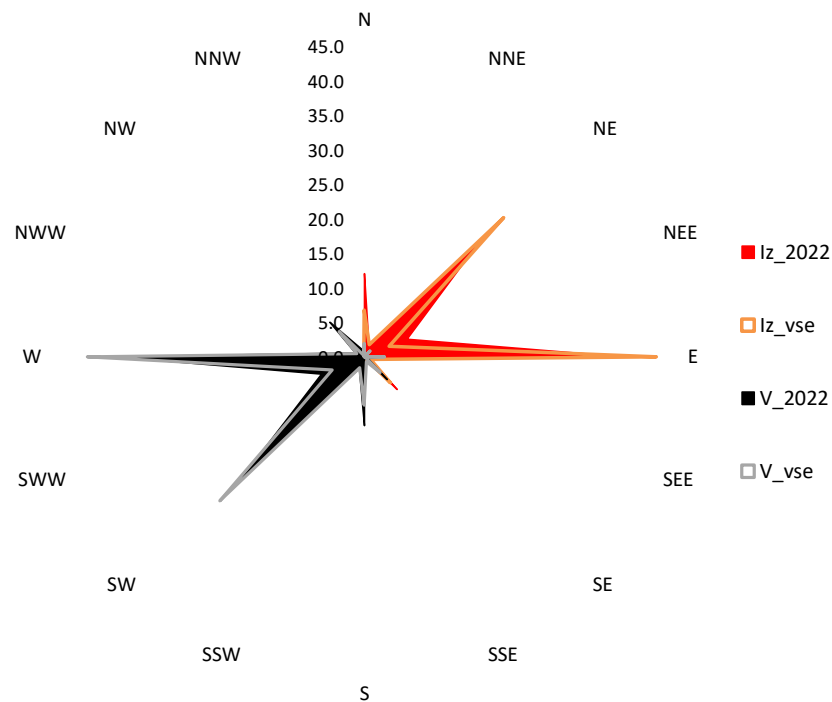
Časovna in prostorska razporeditev žerjavov

Žerjave smo opazovali v vseh urah dneva (Slika 5). Slabih 75% vseh žerjavov smo zabeležili med 10:00 in 17:00. Več kot 10% žerjavov v posamezni uri smo zabeležili samo med 14. in 15. uro ter med 16. in 17. uro, ko smo opazovali tudi največ žerjavov (14,8%). Najmanj žerjavov smo zabeležili v zgodnjih jutranjih urah, kar lahko pripišemo tudi manjšemu številu aktivnih ljudi. Sicer smo v nočnih urah (v temi) zabeležili približno eno petino vseh žerjavov. Povprečen čas opazovanja je bil nekoliko zgodnejši kot pomladi in sicer ob 14:56, ter kasneje kot v letu 2020 (14:34).



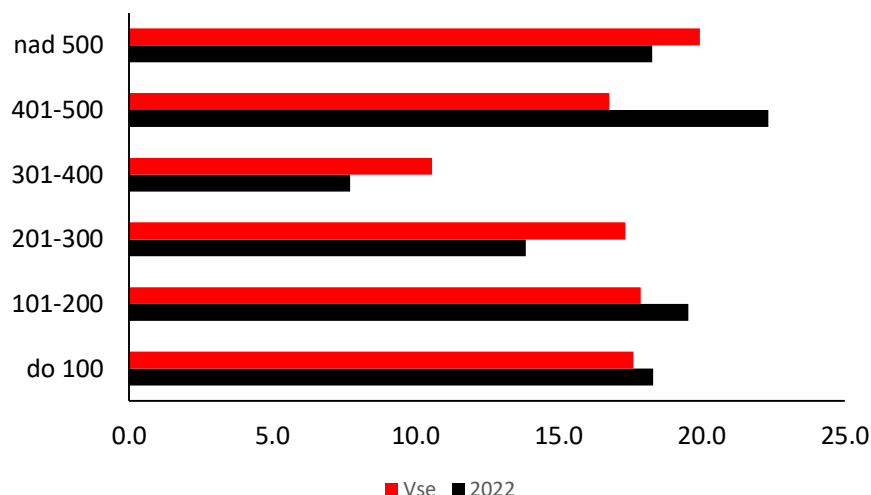
Slika 5: Časovna razporeditev opazovanj jat žerjavov med jesensko selitvijo 2022.

Kot v preteklih letih je največ žerjavov priletelo iz V (37,2%) in SV (23,7%) in odletelo proti Z (35,9%) in JZ (25,5%; Slika 6). Deleži so nekoliko nižji v primerjavi s preteklimi leti, predvsem na račun jat, ki so letele iz S (12% v primerjavi z 6,7%) in SVV (6,7% vs 3,9%) proti J (9,9% vs 7,0%) ter JV (5% vs 3,2%).



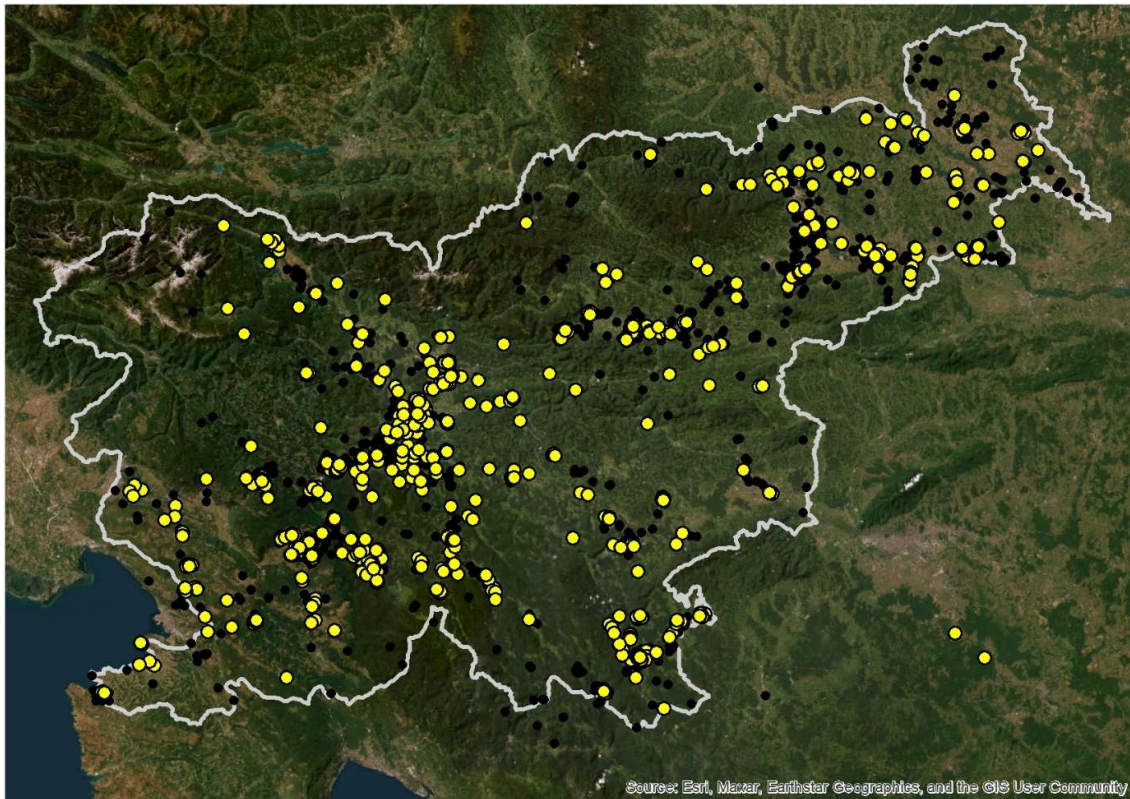
Slika 6: Zabeležene smeri selitve žerjavov čez Slovenijo jeseni 2022 v primerjavi z dosedanjimi jesenmi.

Razporeditev višin leta posameznih jat je bila večinoma krepko nad 100 m nad tlemi, z najvišjimi ocenjenimi višinami nad 800 m nad tlemi ni povprečno višino več kot 300 m nad tlemi (Slika 7). Povprečna višina je bila nižja kot tako jeseni kot spomladi 2020 in 2021.

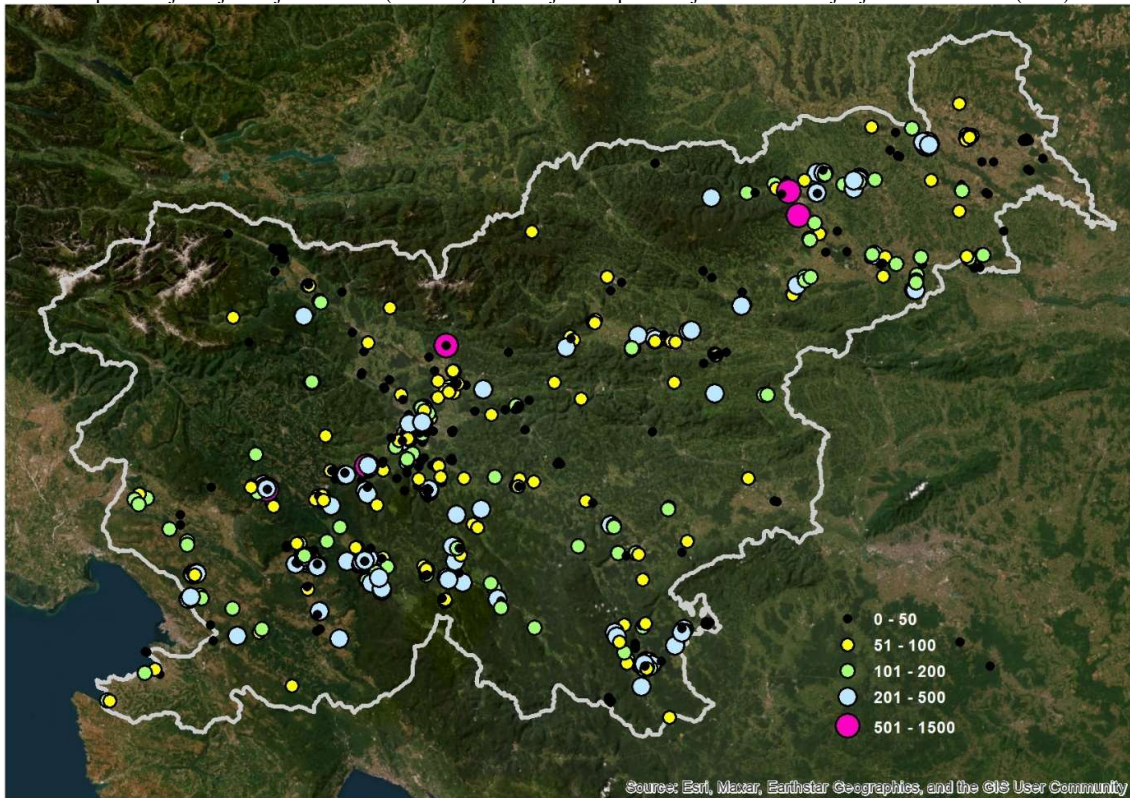


Slika 7: Višina opazovanega leta žerjavov jeseni 2022 v primerjavi z dosedanjimi jesenskimi opažanji.

Največ žerjavov smo opazovali v Osrednjem (21.879) in J delu Slovenije (16.703). (Tabela 1). Nekoliko manj pa smo zabeležili še v JZ in SV Sloveniji. Več žerjavov od povprečja smo zabeležili še nad SZ, Z, J in Osrednjo Slovenijo, občutno manj pa nad SV in V Slovenijo. Na S delu Slovenije, kjer je že tako malo opazovanj, je bil delež še nižji od povprečja. V pozitivnem smislu zelo izstopa Bela krajina, kjer je bil delež opazovanih žerjavov skoraj dvakraten glede na povprečje. Kot v vseh letih doslej, so bili najmanj zastopani deli države večji gorski in gozdni kompleksi S (Koroška, Pohorje, Kamniško-Savinjske Alpe), Z (Trnovski gozd, Banjščice, Julijske Alpe ter Cerkljansko, Polhograjsko in Škofjeloško hribovje) in JV Slovenije (Kraške planote Kočevske; Sliki 8 in 9).



Slika 8: Opazovanja žerjavov jeseni 2022 (rumeno) v primerjavi z opazovanji vseh dosedanjih jesenskih selitev (črno).



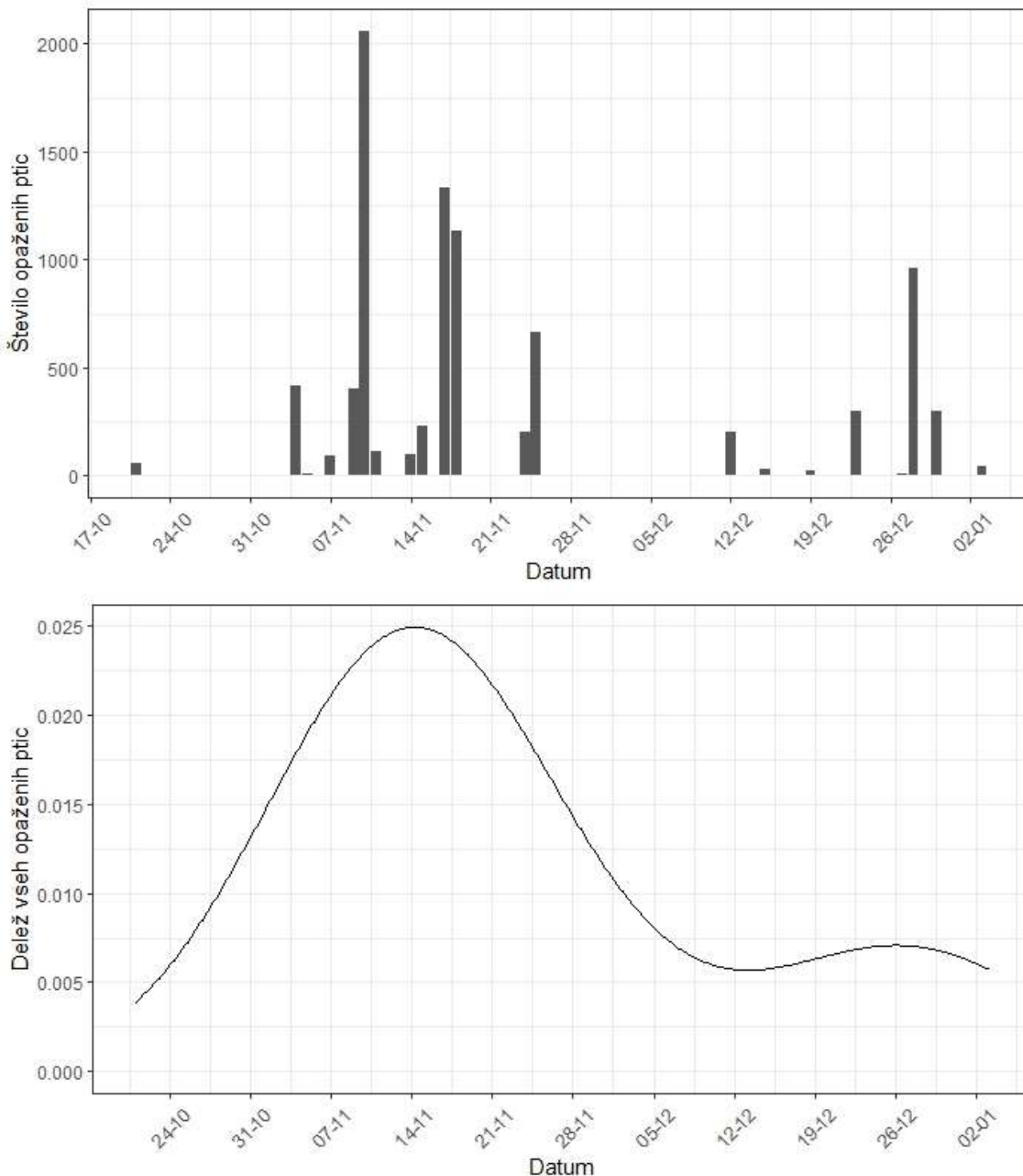
Slika 9: Velikost opazovanih jat med jesensko selitvijo 2022.

Tabela 1: Regionalna razporeditev opazovanj žerjavov jeseni 2022 s primerjavo deležev v dosedanjih jesenih. Prikazane so regije, kjer smo jeseni 2022 zabeležili več kot 1% opazovanih žerjavov.

	Osrednja					S	SV				V		JV		J				JZ		Z	SZ
	Krimsko Dolenjsko podolje	hribovje in Menešija	Ljubljansko barje	Posavsko hribovje	Savska ravan		Dravinjske gorice	Dravska ravan	Murska raven	Slovenske gorice	Posavsko hribovje	Savinjska ravan	Bela Krajina	Mala gora, Kocevski rog in Poljanska gora	Ribniško-Kocevsko podolje	Velika gora, Stojna in Goteniška gora	Notranjsko podolje	Velikolaščanska pokrajina	Kras in Vremščica	Pivško podolje	Trnovski gozd, Nanos in Hrušica	
Število žerjavov 2022	1875	2124	6653	1249	8786		1510	4312	4396	3338	2591	2999	5570	1100	923	1552	13095	1133	2985	10044	3936	
delež jesen 2022	3.1	2.4	7.5	1.4	9.3		1.7	4.9	5.0	3.8	1.6	3.4	6.3	1.2	1.0	1.8	14.8	1.3	3.4	11.3	4.4	
delež jesen vse	0.9	0.5	7.1		6.8		3.4	21.0	4.3	5.1	2.2	6.7	3.2	1.9	0.5	1.3	9.2	1.0	1.5	4.7	0.5	
Število žerjavov 2022	21879					1086	14457				5121		8217		16703				15037		4764	1402
delež jesen 2022	24.7					1.2	16.3				5.8		9.3		18.8				17.0		5.4	1.6
delež jesen vse	16.4					3.5	35.5				12.3		10.1		12.4				10.3		1.0	0.5

Žerjavi na Cerkniškem polju v jeseni 2022

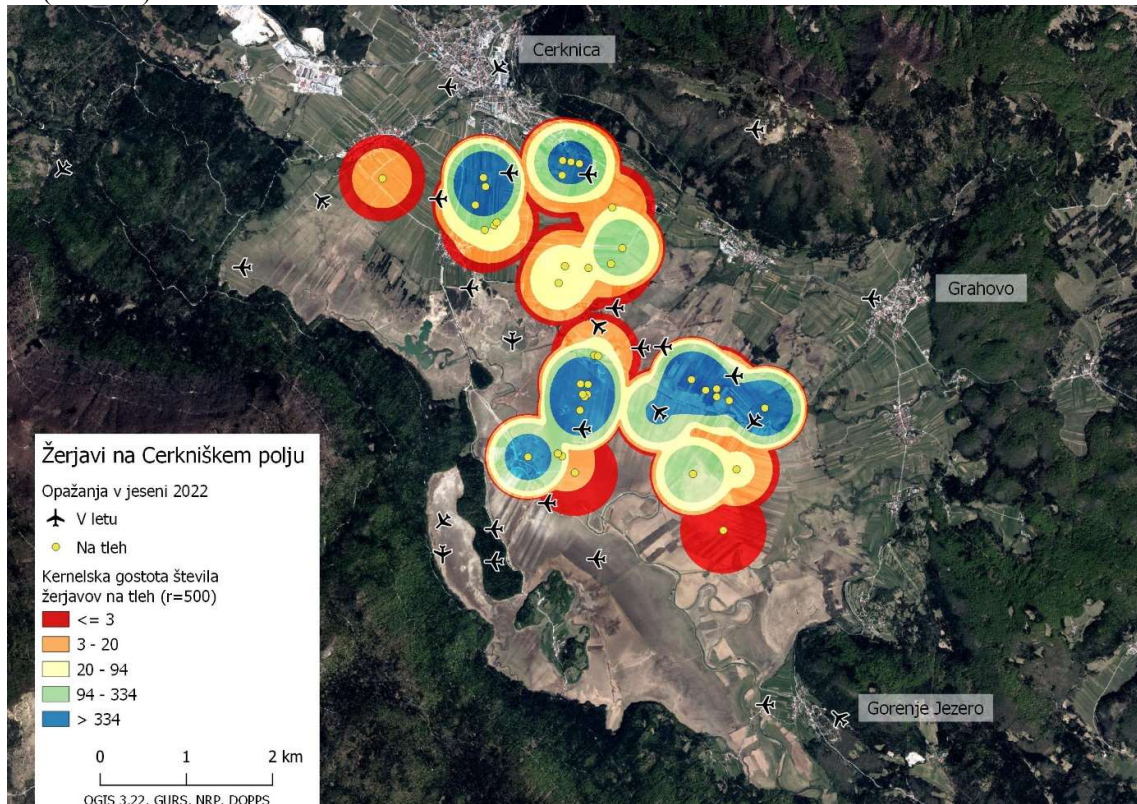
V letu 2022 je bila jesenska selitev žerjavov preko Cerkniškega polja podrobneje spremljana tudi v okviru Notranjskega regijskega parka. Žerjavi so bili na tem območju v času selitve na prezimovališča zabeleženi med 21. 10. 2022 in 3. 1. 2023 (Slika 10a). Žerjavi so bili opazovani v letu in med postankom na tleh. Skupaj smo podrobneje spremljali 8674 ptic, od katerih jih je 5063 tudi pristalo, 3611 pa jih je bilo zabeleženih zgolj na preletu.



Slika 10: Število ptic (a) in delež vseh opaženih ptic, prikazana kot gostota podatkov (b), v času jesenske selitve žerjavov na Cerkniškem polju.

Največ ptic je bilo opaženih dne 10. 11. Tega dne se je na jezeru zadrževalo najmanj 1230 osebkov. Velika jata ptic, ki je štela približno 1100 osebkov, ki so pristali na tleh, je bila opažena tudi 17. 11. 2022 in 18. 11. Ali gre pri tem za isto jato ne moremo z gotovostjo trditi. Temu je sledilo obdobje brez opaženih jat, do 12. 12. Dne 28. 12. pa je bilo zopet opaženih okoli 1000 ptic, tokrat vse v letu. Zadnja jata ptic, ki so tudi prenočile, je pristala 30. 12.

Na podlagi lokacij in števila ptic v jati, ki so pristale na tleh je bila izdelana karta kernelskih gostot (Slika 11). Radij kroga kernelske gostote je 500 m in je razdeljen v 5 kategorij, glede na število opaženih ptic. Iz tega so razvidna območja, kjer se je zadrževalo večje število ptic. To so območja Osredki, Martinjska blata in Cerkniške njive. Jata na prenočevanju je bila opažena tudi na Benetku, žerjavi pa so bili večkrat zabeležni tudi na pašniku pri Retju. Jate selečih ptic so bile usmerjene večinoma proti Z in JZ (Slika 11).



Slika 11: Lokacije zabeleženih jat žerjavov v jeseni 2022. Označene so jate v letu in smer leta, ter kernelska gostota števila ptic, ki so pristale na tleh.

Prispevanje podatkov

Podatke za podrobnejšo spremljanje jesenske selitve v letu 2022 je prispevalo 264 različnih opazovalcev. Med temi je kar 125 novih, ki v preteklih letih niso posredovali podatka, ali pa so ga preko posrednikov. Večina opazovalcev je opazovanja sporočila neposredno (elektronsko sporočilo, kratko telefonsko sporočilo) del pa preko baz podatkov ali internetnih skupin. 27 ljudi je podatke o opazovanjih žerjavov zbralo in posredovalo od drugih opazovalcev. Na tem mestu bi se rad zahvalil vsem, ki ste prispevali podatke. Brez vas tako uspešna akcija sploh ne bi bila možna. Gre za eno večjih akcij prostovoljcev za ptice v Sloveniji ter eno večjih pridobivanja podatkov s pomočjo tako imenovane »Citizen science«. Za primerjavo, dolgoletno akcijo zimskega popisa vodnih ptic se udeležuje okrog 276 prostovoljcev. Nezanemarljivo pa je tudi, da se število ljudi, ki prispevajo podatke iz leta v leto veča.